

KAZALO:

1. UVOD
2. IZVOR IN UPORABA
3. LASTNOSTI IN IZGLED
4. VZROKI VZREJNE IZKLJUČITVE
5. KOLČNA DISPLAZIJA
- 5.1. KAJ JE KOLČNA DISPLAZIJA?
- 5.2. KAKŠNI SO VZROKI ZA NASTANEK?
- 5.3. KAKO DELUJE KOLČNI SKLEP PRI DISPLAZIJI?
- 5.4. KAKO SE BOLEZEN RAZVIJA?
- 5.5. DELOVANJE BOLEZNI IN NJENE NEGATIVNE POSLEDICE
6. TERAPIJA IN STRANSKI UČINKI ZDRAVIL
7. PREVENTIVA
8. POSTOPEK RENTGENIZIRANJA KOLKOV
9. SKLEPNA BESEDA
10. VIRI

1.UVOD:

Opis pasme Veliki Švicarski Planšarski Pes, VŠPP – malo znane pasme v Sloveniji – sem si izbral za seminarsko nalogo, ker sem tudi sam želel izvedeti čim več podatkov o psih, ki jih ljubkovalno imenujejo »SWISSY«. Pri nas jih je v rodovni knjigi trenutno 30. Doma imam samico te pasme in že marsikaj vem o njej, še več pa sem izvedel ob zbiranju podatkov in pisanju te seminarske naloge. Hotel sem priti do dna tudi boleznim, ki najbolj ogrožajo to pasmo, kot je kolčna displazija, ki je najpogostejša in najnevarnejša bolezen VŠPP.

V prvem delu seminarske naloge sem se vrnil v preteklost VŠPP-jev, kjer navajam, kdaj so bili prvič opisani in nekaj drugih zanimivosti iz zgodovine tega psa. Opisal sem lastnosti in splošni videz pasme.

V drugem delu moje naloge raziskujem vzroke in posledice nastanka displazije kolkov, ki ima izvor v nepravilnem križanju te pasme, s katerim so skušali doseči specifičen izgled zadnjega dela telesa psov za razstave in tekmovanja. Na ta način so skoncentrirali gene, ki so deformirali kolčni sklep. Pomemben del naloge je tudi terapija in zdravljenje te bolezni. Dobil sem podatke, ki so me zelo presenetili, saj so raziskave pokazale, da so terapije z zdravili večinoma močno škodljive za živali zaradi stranskih učinkov. Tako v razvitejših državah uporabljajo pri zdravljenju živali alternativne veje veterinarske medicine.

2. IZVOR IN UPORABA:

Nastal je iz vrste molosov, ki so jih v Švico pripeljali Rimljani, sicer pa njegov izvor ni popolnoma pojasnjen.

DATUM IZDAJE VELJAVNOSTI ORIGINALNEGA STANDARDA:

Ker so ti psi skoraj povsem izumrli, so jih iskali po osamljenih kmetijah. Na prelomu stoletja je ostalo le še nekaj predstavnikov, zato je tudi vpis originalnega standarda precej pozen, šele leta 1993. (Standard FCI št.58 II.skupina FCI z dne 9.4. 1993)

UPORABA:

Bil je mesarski pes, v vpregi je vlekel kmetijske in obrtniške izdelke, bil je priljubljen čuvaj kmečkih dvorišč.

KRATEK ZGODOVINSKI POVZETEK:

VŠPP so bili razširjeni tudi v drugih delih Evrope, največ pa jih je bilo v Nemčiji, v severni Franciji, pa tudi v Belgiji.

Bili so močni, tribarvni, včasih črni in rumeno-rjavi ali rumeni psi, popularni pri mesarjih, govedorejcih, ročnih delavcih in kmetih, kateri so jih uporabljali za čuvaje, vlečne pse in jih vzgajali za te namene. Ob priložnostni jubilejni razstavi, ki je zaznamovala 25 let Švicarskega kinološkega društva, leta 1908, sta dva psa, imenovana kratkodlaki bernski planšarski pes, prvič predstavljala to pasmo za ocenitev. Največ zaslug za nastanek in ohranitev pasme ima geolog in strasten kinolog dr. Albert Heim. Ta veliki zagovornik švicarskih planšarskih govedarskih psov je prepoznal v njima starega izginjajočega, velikega planšarskega ali mesarskega psa.

Kasneje so bili priznani kot določena pasma Švicarskega kinološkega društva in prijavljeni kot VŠPP – veliki švicarski planšarski pes v Švicarski pasemski knjigi.

Januarja 1912 je nastalo društvo VŠPP, ki od samega začetka skrbi za to pasmo in jo podpira. Veliko

časa je bila pasma po številu majhna, ker je bilo posebno težko najti primerne samičke. Samo od leta 1933 je bilo v Švicarsko pasemsko knjigo vpisanih več kot 50 psov te pasme letno. Kriteriji za čistokrvnost pasme so bili objavljeni 5. 2. 1939 (FCI). Priznanje in razširjenost VŠPP sta se pojavila skupaj z rastočim slovesom o nezahtevni pasmi, ki je zanesljiva in trpežna – saj so jih uporabljali kot vlečne pse v švicarski vojski v prvi svetovni vojni. Tako so po letu 1945 prvič zabeležili čez 100 mladičkov.

Danes je pasma vzgojena tudi v sosednjih državah in se uporablja predvsem kot družinski pes, zaradi svoje mirnosti.

3. LASTNOSTI IN IZGLED:

SPLOŠNI VIDEZ:

Tribarvni, čvrsta in težka zgradba kosti, mišičast pes. Kljub velikosti in teži, daje videz krepkosti in okretnosti.

MERE:

Višina do pleč: samci od 65 do 72 cm; samice od 60 do 68 cm.

POMEMBNA RAZMERJA:

Telesna dolžina proti višini pleč je 10:9.

Globina prsnega koša proti višini pleč je 1:2

Dolžina lobanje proti dolžini gobca je 1:1

Širina lobanje proti širini gobca je 2:1

GLAVA:

Močna v zvezi s telesom, ampak ne težka.

Psi imajo močnejšo glavo kot psice.

Kranialni del glave:

Je raven in širok. Čelna guba, ki se začne na plitvini, postopno preneha proti vrhu glave.

Obrazni del:

Nos: vedno črn. Nosni mostiček raven, brez gube.

Gobec: močan, dolžina večja od globine. Ne sme biti koničast, gledano od spredaj ali iz profila.

Ustnice: komaj določene, tesno prilegane ena ob drugo, črne barve.

Zobje: celotni, močni in običajno škarjastega griza. Odsotnost samo enega predmeljaka (PM1 ali PM2) je sprejemljiva; odsotnost meljaka M3 ni sprejemljiva.

Oči. Mandljeve oblike, srednje velikosti, orehovo ali kostanjevo rjave (svetle oči niso zaželeno). Imajo prijazen in prijateljski izraz.

Uhlja: srednje velikosti, trikotne oblike in visoko nastavljena. Položena ob glavi; ko je pes pozoren se dvigneta naprej. Poraščena so z dlako z zunanje in notranje strani.

VRAT:

Je močan in mišičast in razmeroma kratek brez podgrline.

TELO:

Hrbet: Primerno dolg, močan in raven

Ledje: široko in mišičasto

Križ: dolg in širok, položno padajoč proti repu

Prsa: močna široka. Prsni koš je okrogle oblike

Trebuh: se zliiva skupaj z boki v skoraj nevidni meji

Rep: precej težak v mirovanju sega do skočnega sklepa, ko je pes pozoren se dvigne nad hrbtno linijo, v hitrem teku lovi z repom ravnotežje, tako da z njim kroži.

OKONČINE:

Sprednje okončine:

Stoja je razmeroma široka in stabilna, gledano od spredaj sta okončini ravni.

Pleča: so dolga, močna; tesno prilegajoča k telesu in močno mišičasta.

Podlaket: krepka, koščena in ravna

Skočni sklep: čvrst, od spredaj viden v navpični poziciji; od strani viden v skoraj navpični poziciji.

Zadnje okončine

So ravne, vzporedne in ne preveč vsaksebi, če gledamo od zadaj. Skočni sklep in noge niso obrnjene ne navznoter ne navzven. Zakrnel prst na nogi je treba odstraniti.

Stegno: je precej dolgo, gledano s strani mora s spodnjim stegnom tvoriti topi kot.

Stegna so močno mišičasta.

Skočni sklep: je močan in precej robot

Tace: so močne, obrnjene naravnost naprej z dobro obokanimi prsti in močnimi nohti.

GIBANJE:

Prosto, z lahkim tekom in z dolgimi, izdatnimi koraki. Kadar se giba naprej, se odrija z močnim pogonom zadnjih nog. V diru se udi gibljejo v ravni liniji, pri počasni hoji se telo vijuga v levo in desno, kar je videti elegantno.

KOŽUH:

Sestava kožuha:

Dvojni kožuh iz goste srednje dolge notranje plasti in čvrste, kompaktne zunanje plasti. Notranja plast je temno siva ali črna. Različna zunanja plast je dopustna, če je prisotna spodnja plast.

Barva kožuha:

Glavna barva je črna z rdečkasto rjavimi in belimi znamenji. Rdečkasto rjava znamenja se nahajajo med črnimi in popolnoma belimi lisami. To se kaže na licih, nad očmi, na notranji strani ušes, na obeh straneh srednje strani prsnega koša, na vseh štirih nogah in pod repom. Bela znamenja so na glavi (lisa na čelu) in gobčku, kot neprekinjena črta od goltanca na prsni koš, po nogah in na konici repa. Med belo liso na čelu in rdeče rjavima lisama nad očmi teče črn trak. Dopustna je tudi bela zaplata oziroma bel ovratnik pod vratom.

4. VZROKI VZREJNE IZKLJUČITVE:

· KOLKI

Zaradi pogoste okvare kolkov, je za VŠPP in druge večje pasme obvezno rentgensko slikanje kolkov in pleč. Najmlajša starost za rentgenski pregled je 12 mesecev, najugodnejši trenutek pa je med 18-20 im mesecem.

· ZOBOVJE

Neprimerni so tudi psi s težkimi anomalijami zobovja. Psom s kleščastim oz. škarjastim zobovjem, katerim manjka več kot eden premolar, je prepustitev k reji samo pogojno dovoljena, če v vseh drugih pogledih odgovarjajo standardom pasme.

· OČI

Presvetle ali obokane oči so napaka.

Pri psu, ki ga bomo uporabili za vzrejo, moramo pregledati oči, zaradi PRA-Progressivne Retino Atrofije, katarakte in glavkoma.

VŠPP samec, ki ga bomo uporabili za vzrejo, mora imeti potrjen vsakoletni pregled oči. Izvid zadnjega pregleda na dedna obolenja oči ob parjenju ne sme biti starejši od 12 mesecev.

· ZNAČAJ

Pasemski psi za vzrejo morajo tudi na pregled značaja, ki ga lahko ponovimo po enem letu, če je bil ta neuspešen.

Iz vzreje izključijo pse, ki so značajske šibki in plašni ali preveč agresivni. Potomci epileptikov morajo biti pozorno spremljani pri veterinarju ali vodji vzreje, ki lahko v primeru ponovne pojave bolezni prepove nadaljnjo rejo.

OSTALE NAPAKE:

Vsa odstopanja od spodnjih meril se smatrajo za napake, ki jih ocenjujejo po stopnjah.

- Velika odstopanja od telesnih meril in razmerij
- Nepravilnosti v zgradbi oziroma ustroju
- Nenormalna testisa, ki nista popolnoma spuščena v scrotum (monorhidi, kriptorhidi), nepravilna oblikovanost penisa (prepognitev)
- Preveč drobne ali grobe kosti
- Nezadostna mišičnost
- Preveč nežna ali težka/ okorna/ močna glava
- Viseče ustnice

- Uhlji nastavljeni previsoko, prenizko ali preveč zadaj
- Entropija / ektropija
- Nagnjen hrbet
- Viseč rep
- Premalo robate sprednje ali zadnje okončine
- Upognjeni prsti
- Nepravilnosti v barvi kožuha in nepravilna razmerja lis

5. KOLČNA DISPLAZIJA:

KAJ JE KOLČNA DISPLAZIJA?

Displazija kolkov je po definiciji bolezensko neskladje kolkov. Je poligenetsko podedovano stanje na katerega pa vplivajo tudi dejavniki okolja, kot so teža, prehrana in gibanje, ki v medsebojni odvisnosti povzročijo hitro obrabo in izpah kolčnega sklepa, kar vodi do sklepnih sprememb (anomalij).

Ta diagnoza pomeni abnormalen razvoj kolčnega sklepa zaradi degenerativnih sprememb. Bolezen je genetično dedna in se prenaša s samca in samice na podmladek. Ker je ta gen dominantno recesiven, lahko žival nosi zasnovo za bolezen brez izraženih znakov. To pomeni, da imajo lahko starši z normalnimi kolki potomce z resnimi anomalijami kolkov.

KAKŠNI SO VZROKI ZA NASTANEK?

Povzročijo jo lahko plitka ponvica sklepa, nenormalna glavica in vrat femurja in prekomerno ohlapni ligamenti.

Displazija kolkov se pojavi večkrat pri bolj mišičastih pasmah psov.

Ko so poskušali s križanjem doseči specifičen izgled zadnjega dela telesa teh pasem (za razstave in tekmovanja), so s tem skoncentrirali bolezenske gene, ki so deformirali kolčni sklep. V končnem so se pokazale animatične spremembe in displazije kolkov, ki so nastale zaradi akumulacije kalcija na mostičkih vertebralnih telesih hrbtenice ter na površini kosti na sklepih.

KAKO DELUJE KOLČNI SKLEP PRI DISPLAZIJI?

Kolčni sklep je tipičen sklep glavice in ponvice. Pri kolčni displaziji je normalno okrogla glavica femurja sploščena in se slabo prilega v ponvico ali tvori plitko acetabularno ponvico. Sčasoma to drgnjenje obeh površin obrabi sklepni hrustanec in povzroči nabiranje kalcija ter bolečine med gibanjem. Lahko se zgodi, da že mladički ne morejo hoditi, ali pa se razvije displazija šele kasneje pri odraslih psih.

1. Center femoralne glavice
2. Kranialni acetabularni rob
3. Dorzalni acetabularni rob
4. Kranialni efektivni acetabularni rob
5. Acetabularna fossa
6. Kaudalni acetabularni rob
7. Femoralna glavica in vrat
8. Femoralni vrh glavice

KAKO SE BOLEZEN RAZVIJA?

V zgodnji fazi se kolčna displazija kaže z majhno oteklino, brez toplih in bolečih tkiv med gibanjem, ki bi izzvali šepanje. V resnejših stopnjah bolezni napreduje splošna šibkost zadnjih udov, kar vodi v paralizo mišic in izgubo senzorične percepcije zadnjih nog.

Zadnji stadij se kaže v degenerativnih spremembah spodnjih spinalnih živcev, ki oživčujejo mišice sfinktra, črevesja in sečnega mehurja, s posledično izgubo kontrole nad peristaltiko in uriniranjem. To povzroči nizko kvaliteto življenja živali in takrat se lastniki največkrat odločijo za evtanazijo.

DELOVANJE BOLEZNI IN NJENE NEGATIVNE POSLEDICE:

Mehanizem kolčne displazije se dogaja na dveh nivojih: fizičnem in energijskem.

Na fizičnem je vedno v ozadju malalignment hrbtenice, kar zahteva kiropraktičen začetek zdravljenja. Vedno je pridružena bolečina. Žival se giblje tako, da vso težo prenese iz bolečega sklepa na neboleče dele telesa (pri kolčni displaziji na sprednje noge). To pusti posledice na držo prednjih nog, ramen in vratu. To vodi v neobičajno obremenitev sprednjega dela telesa, rotacijo vretenc in mišičnega spazma z mikro kapilarnimi krvavitvami. Preobremenjeni sklepi v nogah in med vretenci

privlačijo kalcijeve ione, ki se nalagajo na teh površinah kot drobni, grobi plaki. Z nenormalno težo pride do izrabe hrustančnih površin v sklepih in med telesi vretenc, s posledično še močnejšim mišičnim spazmom in še dodatnim nabiranjem kalcija. V končnem sklepi okončin odpovejo in žival ne more vstati. Vretenca postanejo močno obložene s kalcijem, kar moti funkcijo spinalnih živcev, ki so med vretenci in njihovo inervacijo (oživčevje) določenih notranjih organov.

Prvo znamenje motenj na energijskem nivoju je bolečina. Zdravljenje, ki poteka s kirurškimi metodami, protibolečinskimi in protivnetnimi zdravili ni učinkovito, ampak le lajša simptome. V bistvu pa kronično degenerativna bolezen napreduje, pojavljajo se motnje apetita, koža in kožuh postaneta suha in brez leska, zaradi neravnotežja v delovanju jeter in prebavnih organov. Značilne so infekcije ušes, podplavov ter alergije z znaki dermatitisa. Jetra so še dodatno okvarjena zaradi zdravil; to vpliva na vranico (glavni organ imunskega sistema) in pankreas (vir metabolizma sladkorja in prebavnih encimov). To lahko vodi v zmanjšano odpornost organizma, nepravilno prebavo, in podhranjenost. Diabetes in siva mrena se lahko razvijeta zaradi motnje pankreatične funkcije. Motnje delovanja vranice in pankreasa pa lahko pogojujeta tudi nepravilnosti v delovanju ledvic in sečnega mehurja (kronična vnetja ter ledvični kamni).

V končnem sledi popolna izčrpanost telesa.

6. TERAPIJA IN STRANSKI UČINKI ZDRAVIL:

Če vašega psa zdravijo zaradi displazije, bo najverjetneje dobival steroide, aspirin, in nesteroidna – proti vnetna zdravila, ki povzročajo številne stranske učinke, vključno z gastrointestinalnimi krvavitvami in poškodbami ledvic ter jeter.

Ob enem ta nesteroidna proti vnetna zdravila tudi uničujejo sklepnih hrustanec, kar še poslabša bolezen in poveča bolečino.

Steroidi lahko vodijo v srčne bolezni, sladkorno, poškodbe oči, osteoporozo, ireverzibilno anemijo, ki vodi v manjšo odpornost ter tekočinsko in elektrolitsko neravnovesje. Vse to izčrpa organizem.

Danes zdravijo z energijsko medicinskimi metodami. Čim prej začnemo z zdravljenjem tem boljši so rezultati. Zelo pogosto se poslužujejo kiropraktike (akupunktura, ki jo lastnik psa doma nadaljuje z akupresurno masažo), ki ugodno vpliva na mišični spazem.

Pomemben dejavnik je tudi teža živali; debelost še dodatno obremeni sklepe. Faktor tveganja so tudi velika nihanja v temperaturi okolja, predvsem pri starejših psih.

Redna telesna vadba ali pasivno razgibavanje in masaža mišič večkrat dnevno dobro vpliva na zdravljenje, ker se s tem dovede v kri dovolj kisika, kar stimulira venozno kri in limfo, da iz celic odvajata produkte metabolizma.

Terapija z magneti zmanjša bolečino in oteklino ter nima stranskih učinkov. Zmanjša tudi mišični spazem.

Ortomolekularni dodatki ojačajo in obnavljajo poškodovane kosti, ligamente in površine sklepov. Chondroitin sulfat (200 do 1200mg dnevno v hrani) in glukozamin (500 do 1500mg dnevno) sta dve hranili, ki stimulirata obnovo sklepnega hrustanca na poškodovanih kostnih površinah.

Vitamin C je zelo pomemben. Dokazano je, da je lahko kolčna displazija posledica genetičnega primanjkljaja vitamina C (premajhna poraba ali premajhna produkcija). Če je pes rentgensko pozitiven za kolčno displazijo, je pred paritvijo potrebna terapija od 1500 do 2000mg vitamina C dnevno, kar se nadaljuje skozi brejost.

MSM je žveplov preparat, ki ga najdemo v vseh celicah telesa. Njegova naloga je, da lajša bolečino in vnetje brez resnih stranskih učinkov. Značilno za kronično bolečino je, da potuje po nemieliniziranih živčnih končičih. MSM tudi potuje po teh živčnih vlaknih in s tem lajša bolečino, izboljšuje krvni pretok, ta po telesu prenaša dovolj potrebnih hranilnih snovi. Prav tako vpliva ter spreminja cikel nastajanja kolagena, zmanjšuje boleče brazgotinasto tkivo in izboljšuje gibljivost. Dozira se 400 do 8000mg MSM dnevno, ki jih porazdelimo na doze in polagamo z obroki. Je zelo varen, saj so njegov edini stranski učinek minimalne motnje prebavnega sistema.

7. PREVENTIVA:

Ker je displazija dedna in se prenaša na potomce, bolezen najbolj učinkovito izkoreninjamo z obveznim rentgenskim slikanjem sklepov in z izločanjem psov z displazijo iz vzreje. V Sloveniji je trenutno obvezno rentgensko slikanje kolkov za več kot 50 pasem psov. Za pse s pozitivnim rentgenskim izidom pa obstajajo številne terapevtske metode, s katerimi popravimo prirojene napake na sklepih in jim s tem omogočimo normalno življenje.

8. POSTOPEK RENTGENIZIRANJA KOLKOV:

Pes mora biti v splošni anesteziji, da se ga pravilno namesti. Poležemo ga na hrbet z iztegnjenimi zadnjimi nogami, paralelno druga ob drugi. Celotno medenico in zadnje noge moramo držati čim bližje rentgenskemu zaslonu.

Vsako nagibanje medenice je nezaželeno, ker izboljša izgled enega kolka in poslabša izgled drugega. Dodaten problem je, da se klinična slika in rentgenska slika, kot glavni diagnostični metodi, lahko izključujeta. Se pravi, da pes, ki ima na videz zdrave kolke lahko na rentgenski sliki kaže resno anomalijo kolkov.

9. SKLEPNA BESEDA:

Kolčna displazija je prav gotovo problem pri VŠPP, ki ga je potrebno imeti v mislih preden se začnemo ukvarjati z vzrejo te pasme. Displazija kolkov je pri velikih pasmah psov najpogostejša in najhujša bolezen, tudi zaradi njenih kasnejših negativnih posledic na preostale organe telesa. Povzročča mnoge druge bolezni in je v končnem smrtna. Obravnavati jo moramo z vso resnostjo. Pomembno je, da se zavedamo, da je ob zgodnjem odkritju lahko popolnoma ozdravljiva. Zato je preventiva tako pomembna. Na tak način lahko bolezen popolnoma obidemo ali pa jo vsaj omejimo, da ne napreduje.

10. VIRI:

1. MOJ PES, revija letnik 2000-jan, Med najlepšimi na svetu str.20,
2. http://www.Everglo-naturalvet.com/dogs_la.htm
3. <http://www.Acay.com.av/-dissi/sbc/hipdys.htm>
4. <http://www.canismajor.com/dog/dys01.htm>
5. (NMBE) Great Swiss Mountain Dog.htm